

Nr 257.

Godkänd av första kammaren den 21 maj 1926.

Godkänd av andra kammaren den 21 maj 1926.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskerätt m. m. i vissa kronan förbehållna, ovan odlingsgränsen belägna vattenområden i Västerbottens län samt i ärendet väckta motioner.

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 53.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 29 januari 1926 avlåten proposition, nr 69, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att med avseende å rätten till fiske uti vissa i statsrådsprotokollet avsedda, vid avvitrningen inom Sorsele, Dorotea, Stensele-Tärna och Vilhelmina avvitrningslag av Västerbottens län för kronans räkning undantagna vattenområden, må, utan hinder av vad avvitrningsutslagen i laga kraftvunna delar innehålla häremot stridande, så anses som om nämnda områden icke förbehållits kronan,

dels att uppgrundningar inom dylikt vattenområde må för jordbruksändamål avgiftsfritt nyttjas av ägarna (innehavarna) av de fastigheter, vilka uppgrundningarna skulle tillfallit, därest området icke förbehållits kronan,

dels ock att vad sålunda sagts må gälla jämväl beträffande inom Dorotea avvitrningslag fallande del av Saxälven, som i avvitrningshandlingarna redovisats såsom kronopark.

I detta sammanhang har riksdagen till behandling förehått två i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förenämnda proposition väckta likalydande

motioner, nämligen nr 231 i första kammaren samt nr 354 i andra kammaren, vari hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga följande förslag till

L a g

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitrningen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vattenområdet jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna områdets strand. Där vid avvitrningen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägolotter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägolotter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927.

Samma dag upphör att gälla det i avvitringsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Beträffande den huvudsakliga innebörden av förevarande fråga torde i korthet få anföras följande.

Frågan rör efterskänkande av kronans rätt till vissa vattenområden i Västerbottens län ovan odlingsgränsen, vilka vattenområden vid verkställd avvitrning undantagits för kronans räkning. Området ovan odlingsgränsen i sagda län omfattar hela Tärna socken samt delar av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar.

Bestämmelse om förbehåll för kronan vid avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker finnes upptagen i § 7 i avvitringsstadgan den 30 maj 1873. Enligt denna bestämmelse förbehålles kronan, utom annat, varom nu ej är fråga, rätt till de på kronomarker och inom kronohemman och boställens områden befintliga *större strömfäll*, som till farleders öppnande, sjöars uttappning, ovanför belägna ägors befrielse från översvämningar med mera dylikt kunna användas, och bör av kringliggande mark nödigt utmål därtill avsättas.

Under åberopande av denna bestämmelse hava i upprättade avvitringsförslag, vilka i dessa delar fastställts, för kronans räkning undantagits ett antal strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen. Därjämte hava emellertid också i avvitringsförslagen för kronans räkning undantagits samtliga inom avvitringslagen belägna *större vattendrag*, nämligen inom Vilhelmina avvitringslag Vojmån och Ångermanälven, tillhoppa 13,591.02 hektar, inom Stensele-Tärna avvitringslag Ume älv med bivattendrag, tillhoppa 23,533.37 hektar, inom Sorsele avvitringslag Vindeln, Tjulån och Juktan, tillhoppa 11,741.53 hektar, samt inom Dorotea avvitringslag Korpån, 441.93 hektar. Inom Dorotea avvitringslag har visst ytterligare undantag för kronans räkning gjorts, i det inom avvitringslaget fallande del av Saxälven, innefattande jämväl vattenområden vid enskilda hemmans stränder, upptagits såsom kronopark. Det är dessa inom Vilhelmina, Stensele-Tärna, Sorsele och Dorotea avvitringslag gjorda undantag för kronans räkning av inom avvitringslagen fallande större vattendrag, som den nu förevarande frågan gäller.

Skälet för undantagande av berörda vattenområden var, att det ansågs kunna vara med hänsyn till framtida vattenregleringar av vikt, att även där »större strömfall» icke kunde anses finnas, vattnet med tillhörande grund förbehölles kronan.

Av viss anledning framlades genom proposition för 1916 års riksdag frågan om fastställelse av ifrågavarande avvitringar. Samtidigt upptogs till skärskådande frågan om fastighetsinnehavarnas vattenrätt, i vilket avseende bland annat lantmäteristyrelsen ifrågasatt ett undanröjande helt och hållet av ifrågavarande vattenundantag, under det att kammarkollegium motsatt sig ett sådant undanröjande. I propositionen föreslogs i detta avseende, att befolkningen skulle få tillsvidare bibehålla sin dittillsvarande fiskerätt, vilket bifölls av riksdagen. Bestämmelser i sådant syfte utfärdades därefter av Kungl. Maj:t genom brev den 21 juni 1916 och äga fortfarande giltighet.

Sedan avvitringarna därefter av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställts, anfördes av enskilda sakägare besvär över avvitringsutslagen i vad de avsågo de gjorda vattenundantagen för kronans räkning, varvid dock vissa klagande begränsade sin talan till fiskerätten. Regeringsrättens första utslag i dylika mål meddelades den 26 oktober 1919 och innebar bifall till besvären; senare utslag ha gått i samma riktning. Vissa sakägare underlät emellertid att klaga och andras talan avvisades av formella skäl. Härigenom hava alltså bland sakägarna uppstått *tre grupper*: Den första har återvunnit full vattenrätt, den andra fiskerätt och den tredje, som ej klagat, äger jämlikt brevet den 21 juni 1916 viss fiskerätt.

På grund av det otillfredsställande sakernas tillstånd, som sålunda uppkommit, hava åtskilliga förslag väckts om åvägabringande av rättelse härutinnan.

Sammanfattade i allra största korthet te sig de olika meningar, som gjort

sig gällande i förevarande fråga, sålunda: Vattenfallsstyrelsen anser, att vatten- och även fiskerätten bör bibehållas i kronans hand. Kammarkollegium och domänstyrelsen anse, att vederbörande strandägare böra utan avgift för all framtid bekomma samma rätt till fiske, som skulle tillkommit dem, därest ifrågavarande vattenområden icke blivit undantagna för kronans räkning, dock med skyldighet att utan anspråk på gottgörelse tåla skada eller intrång, som i avseende å fisket föranledes av verkställd vattenreglering eller utbyggande av strömfall. Länsstyrelsen och lantmäteristyrelsen åter hålla före, att kronan bör avstå från vattenrätten helt och hållet, alltså såväl fiskerätt som vattenrätt i övrigt. Lantmäteristyrelsens förslag avser också viss reglering av förhållandet vattenrättsägarna emellan. Departementschefen har icke velat helt och hållet efterskänka kronans rätt men tillstyrker full fiskerätt samt rätt till uppgrundningar för jordbruksändamål. Motionerna ansluta sig till lantmäteristyrelsens förslag.

Departementschefen framhåller, att de förhållanden, som i förevarande avseende uppstått för ortsbefolkningen, te sig oegentliga, särskilt beträffande de vattenområden, däri vissa strandägare genom besvär bevarat sin rätt obeskuren till vatten och fiske, under det att deras grannar sakna båda. Departementschefen har ock ansett visst fog föreligga för lantmäteristyrelsens uttalande, att det icke må anses lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt som den, varom här är fråga, blir beroende av om den tillfällige innehavaren eller ägaren besvärat sig i ämnet, helst som betydelsen av frågan knappast kan hava stått klar för flertalet. I fråga om 1916 års riksdags ståndpunkt till frågan — nämnda riksdag synes hava utgått från att någon rubbning till kronans nackdel icke skulle ske beträffande ifrågavarande vattenundantag — har departementschefen tillika funnit, att frågan numera kunde anses hava kommit i ett väsentligt förändrat läge, sedan regeringsrätten i de fall, besvär mot vattenundantagen anförts, undanröjt desamma och därmed också i princip underkänt rättsgrunden därför. Emellertid har departementschefen det oaktat funnit en avgörande betänklighet mot helt efterskänkande av kronans rätt ligga däri, att detta skulle medföra, att kronan — om och när vattenreglering för dess räkning komme att ske, därvid de till förevarande vattenområden hörande strömfall komme att ingå eller varigenom de indämdes — skulle hava att för desamma utgiva synnerligen avsevärda ersättningar. Departementschefen hänvisar härutinnan till det av vattenfallsstyrelsen överslagsvis beräknade värdet, 200,000 till 300,000 kronor, å de strömfall, som skulle ingå i vattenundantagen.

För egen del vill riksdagen givetvis icke helt underkänna betydelsen av berörda för departementschefen utslagsgivande betänklighet. Det torde emellertid i detta sammanhang böra framhållas, att vattenfallsstyrelsen själv betonat, att man vid värdesättningen av sådana strömfall, varom här vore fråga, mest har att röra sig på gissningarnas område. Det kan ock anföras, att, enligt länsstyrelsens i Västerbotten län mening, man

med säkerhet kunde utgå ifrån att inom ifrågavarande vattendrag icke funnes något som helst strömfall, som lämpligen kunde användas till kraftkälla av någon betydelse. Jämväl motionärerna förutsätta, att några strömfall av betydelse icke finnas inom vattenområdena.

Vid överbägande av detta spörsmål har riksdagen emellertid ansett de skäl, som tala för att helt efterskänka kronans ifrågavarande rätt, väga tyngst. Riksdagen vill därvid särskilt understryka, icke blott att dessa vattenundantag skett utan stöd av bestämmelser i avvitringsstadgan och således utan laglig grund, utan även att — såsom lantmäteristyrelsen antytt — genom vattenundantagen för vederbörande hemman uppstått förhållanden, som snart sagt torde strida mot själva begreppet hemman. Onekligen synes det vara i och för sig mindre tilltalande för rättskänslan och såvitt möjligt böra undvikas, att statsmakterna hålla på en rätt, som har sådant ursprung och dylik innebörd. Det synes riksdagen, som om detta borde föranleda till ett bedömande av spörsmålet från en något annan synpunkt än om det gällde att pröva en vanlig billighetsfråga, där det blott rör sig om att värdesätta ömmande omständigheter. Härtill kommer, att med den av departementschefen föreslagna lösningen kvarstår — om ock på ett mindre påfallande sätt — det synnerligen otillfredsställande förhållandet, att de ursprungligen likaberättigade sakägarna skulle komma att äga olikartade rättigheter. På sätt i motionerna påpekats synes också med denna lösning kunna komma att råda oklarhet rörande vissa rättsförhållanden. Riksdagen delar därför den i motionerna uttalade uppfattningen, att den ordning och reda, som är önskvärd beträffande en av staten ledd jorddelningsförrättning, icke med Eders Kungl. Maj:ts förslag helt vinnes.

På skäl, som framgår av det anförda, har riksdagen kommit till den bestämda uppfattningen, att det i motionerna framlagda förslaget innebär den lämpligare lösningen av förevarande fråga.

Riksdagen får därför anmäla, att riksdagen i anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till motionerna I: 231 och II: 354 för sin del antagit följande

L a g

om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län.

Härigenom förordnas som följer:

I avseende å de områden av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande meddelat avvitringsutslag efter utgången av år 1915, skall, utan hinder av vad avvitringsutslagen och avvitringsakterna innehålla häremot stridande, till varje vid avvitringen särskilt utbrutet område, som ligger vid vatten, höra den del av vatten-

området jämte däri befintliga holmar, som är närmast det utbrutna området strand. Där vid avvitrningen byalag, enstaka hemman eller nybygge uppdelats i två eller flera ägotter, skall iakttagas, att byalaget, hemmanet eller nybygget tillkommande vattenområde skall anses såsom samfällighet för samtliga ägotter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927.

Samma dag upphör att gälla det i avvitrningsutslagen givna medgivandet, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvitrningen vattendrag undantagits för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest tillkommit, skulle äga att utan avgift tills vidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvitrningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten.

Stockholm den 21 maj 1926.

Med undersåtlig vördnad.
